

Verstooten door de menschen.

Wanneer er gesproken wordt over de schiereilanden van Europa, hebt ge wellicht den naam van Normandië ook vernomen. Normandië ligt in het Noordwesten van Frankrijk, ten Zuiden van het schoone Engelsche eiland Wight. Het ligt ver van Parijs. De stroom van reizigers, die telken zomer deze schoone stad bezoeken, neemt zijn weg niet door die woeste oorden.

De bewoners zijn zeker wel vijftig jaar hun tijd ten achter. De boerenwoningen en de huizen zijn grootendeels gebouwd naar het model van die hunner voorvaderen. De daken zijn hoog en met riet bedekt. De dakranden loopen ver af buiten de muren van het huis, en vormen een geschikte bergplaats voor ploeg en boerenwagen. Maar naast dit voordeel staat een ernstig nadeel. Zij beletten de lieve zon haar verkwikkende stralen in de woonkamer te zenden. De frissche buitenlucht, die over veld en zee waait, en niet bedorven is door rook van smokende en walmende schoorsteenen en fabrieken, kan niet de woningen binnendringen. De woonhuizen zijn er somber en muf.

Deuren en poorten bestaan nog vaak

uit ruwe planken of dunne boomstammen, die moeilijk draaien op houten hengsels.

Paarden en koeien, varkens en schapen leven onder het dak van hun eigenaars. Aan de geregelde afwatering en besproeiing van den bodem is niet de minste zorg besteed.

Op den dorschvloer kunt ge steeds het eentonige, vermoeiende kloppen van den vlegel hooren.

Als de meisjes met de schapen naar de bruine heide trekken, nemen ze vlas mee om daarvan draden te spinnen.

Van de plattelandsbevolking kunnen slechts weinigen lezen, en een nog kleiner aantal schrijven. Alles gaat er kalm zijn gang. Gij hoort ergeen drukte, geen beweging; niemand heeft er haast. Veranderingen grijpen er slechts zelden in, en dan nog zeer langzaam. De bevolking verzet er zich tegen en is er afkeerig van. Als trouwe wachters verdedigen zij het beproefde oude en wantrouwen het nieuwe.

Fabrieken zijn er zeer weinig. Hier en daar slechts een katoenfabriek. Doch, door geen wet op den arbeid is de

duur van het werk geregeld. De arbeiders beginnen 's morgens om 6 uur, en in hun klompen klossen zij om 9 uur des avonds naar huis. Op sommige fabrieken wordt ook des Zondags gewerkt.

Het meeste katoen wordt evenwel in huis geweven, zooals dat voor 60 of 70 jaar in Drente en Overijsel de gewoonte was. Als ge de dorpsstraat doorloopt, hoort ge bij iedere woning het gekras van het spinnewiel. En wanneer ge een blik werpt door een ruitje, ziet ge een man of een vrouw, gebogen over een ouderwetschen weefstoel, die dikwijls bij de ramen is geplaatst om het karige licht van onder de dakranden op te vangen.

Silvin is een dier stille, afgelegen dorpen in Normandië. De woningen zijn zonder eenige orde of regelmaat om de kerk gegroepeerd. Van een eigenlijke straat is geen sprake. De huizen zijn zeer dicht bij elkander geplaatst, zoodat in geval van brand de hooge rieten daken groot gevaar voor elkander opleveren. Buiten deze kom bevinden zich hier en daar nog eenige afgelegen huisjes, bouwvallig en bijna onbewoonbaar. Daar woonden de allerarmste dorpelingen. —

Niet vele jaren geleden leefde de oude Suzanna Perrier in een van die hutten. Zij was een der weinige vrouwen in Silvin, die er zich toe leenen wilden om met wasschen een schamel stuk brood te verdienen. Want werd het weven slecht betaald, met het was-

schen was nog minder te verdienen, en daarenboven was het werk veel zwaarder.

In haar jeugd was Suzanna het liefste meisje uit de gansche omgeving. Ze was opgegroeid met en bijzonder begünstigd door Mevrouw de Barones, die nu het oude dorpskasteel bewoonde, niet ver buiten het dorp, in een bosch van eeuwenoude eiken. Beide meisjes, de Barones en Suzanna, gene als meesteres, deze als kamenier, hadden een prettigen, vroolijken tijd doorleefd. Zij hadden in Parijs de wereld gezien, en van haar genoegens in ruime mate genoten.

Maar thans scheen de Barones der wereld afgestorven. Ze was 60 jaar oud, en stond bekend als de vrome, weldadige vrouw van Silvin. En Suzanna, zij was indertijd getrouwd met den huisknecht van de Barones, een lui en ongeregelden man. Al jaren lang had ze haar eigen brood moeten verdienen, zwoegend en tobbend als waschvrouw van het dorp. Haar man was gestorven, en de Barones was haar vijandig gezind.

En waarom?

Luister!

Suzanna had een zuster, die getrouwd was met een Protestant. Deze was ziek geworden en opgenomen door Suzanna, die hem zorgvuldig op zijn ziekbed verpleegde.

De man was zijn goedhartige schoonzuster dankbaar voor haar opofferende liefde. Hij had geen goud om dat offer der toewijding te beloonen. Maar hij

bezat geloof, geloof in God, geloof in Christus. En van dat geloof gaf hij getuigenis op zijn sterfbed. Zijn ziel was gered, hij geloofde in de vergeving der zonde door Jezus Christus, zijn Heiland en Heer. En zou hij dan onverschillig kunnen zijn tegenover zijn liefderijke zuster, die Roomsch-Katholiek was? Neen, zeker niet. Het ging niet om de kerk, maar om de ziel en den zielevrede van Suzanna. Geen wonder dan ook, dat hij geen middel onbeproefd liet, en geen drang der heilige overtuiging te gering achtte om Suzanna te overtuigen van den ernst der Protestantsche waarheid: „Het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden!”

Wanneer hij sprak van den Duitschen Luther, den Franschen Calvijn, van den Zwitser Zwingli, die allen om het geloof geleden hadden; die gebroken hadden met de Roomsche kerk, en stonden in de vrijheid van Christus, — dan zag hij aan Suzanna's blik, dat ware belangstelling haar deed luisteren en tot nadenken bracht. Werkzaam en bedrijvig van aard, was ze aan het lezen en onderzoeken gegaan. Ze las den Bijbel met lust en liefde. Tal van Evangeliewoorden had ze uit den mond des Priesters gehoord. En wanneer ze aan een bekenden tekst kwam, dien ze zich nog uit haar kinderjaren herinnerde, dan was ze o zoo blij. Ze meende, dat haar vriendinnen en haar burens ook blij zouden zijn. Ze was niet beschroomd voor haar overtuiging uit te komen. Geen enkele gelegenheid liet ze voorbijgaan om

de belangrijke bijzonderheden uit het Evangelie aan anderen mee te deelen. Zonder er zich van bewust te zijn, volbracht ze de roeping, die Jezus eens een gered zondaar gegeven had: „Ga heen naar uw huis tot de uwen, en boodschap hun, wat groote dingen u de Heere gedaan heeft, en hoe Hij zich uwer ontfermd heeft.”

Eerst volgde een ernstige vermaning, toen tegenstand en ten laatste haat. Waar niets op Suzanna eenige uitwerking had om haar in haar heilige overtuiging te doen wankelen, daar volgde haar de vloek der ketterij: de kerkelijke ban. Geen formeele vloek, geen uitdrukkelijke verbanning van het altaar, als in vroeger dagen, neen. Maar ze werd zwijgend, meedoogenloos afgesneden van alle gemeenschap met de dorpelingen. Waar het bij haar ging meer om de leer des Evangelies dan tegen de Roomsch-Katholieke kerk, — had zij in den eersten tijd de dorpskerk nog bezocht, maar langzamerhand liet ze de gemeenschappelijke godsdienstoefening geheel na.

Zoo hadden Mevrouw de Barones en de arme Suzanna zich elk op haar wijze gewijd aan de belangen en den ernst van den godsdienst.

Het was een ban, die Suzanna in haar eenzaamheid en verlatenheid zwaar drukte, veel erger dan een ware verbanning onder vreemdelingen. Want hier stonden de woningen van hen, die zoo vriendelijk voor haar gezind

waren. En haar vroegere speelkameraden en haar latere vriendinnen keerden thans het hoofd voor haar om. Wanneer de kerkklok luidde om de schare op te roepen tot het gebed, klonken die tonen haar verwijtend in het oor. De dorpspriester, die haar levensgeschiedenis tot in alle bijzonderheden kende, zag haar onvriendelijk aan, wanneer hij haar ontmoette. Slechts een enkele poging had hij aangewend om het verloren schaap tot de kudde terug te voeren, doch ze was mislukt. Uitwendig scheen de wereld geheel dezelfde, doch alle ziel en leven was er voor haar uit. Het was slechts de geest van het verleden, die rond haar waarde, altijd en overal.

Aan den oever der rivier, waar zij des zomers en des winters, bij regen en zonneschijn, haar zwaren arbeid verrichtte, hielden de andere waschvrouwen zich op een afstand.

Bij het spoelen van het linnengoed kon zij duidelijk hooren, hoe men het over haar had en haar beleedigend uitlachte. Maar niemand zou een woord tot haar richten; niemand zou een hand uitsteken om een stukje linnengoed, dat met den stroom wegdreef, te redden, en zij moest het dan van haar karig loon betalen. Suzanna daarentegen kon het niet over haar hart verkrijgen evenzoo te handelen. Als zij van een ander iets voor het wegdrijven kon grijpen, deed zij het. Zij bracht het stukje linnen terug, maar ontving geen „dank u” voor haar moeite. Was zij geen kettersche, was zij niet in ongenade gevallen bij Mevrouw de Barones?

De toestand zou voor Suzanna wel iets beter geweest zijn, indien zij in een grootere plaats had geleefd, waar personen en feiten zich niet in zulk een beperkten kring bewegen. Maar Silvin telde niet meer dan 300 menschen, en de Barones was de meesteres van allen. De pastoor zelf had minder gezag en invloed dan zij, en richtte zich in de meeste gevallen naar haar wil. De wet gedoogde niet, dat Suzanna om haar geloof vervolgd werd, maar de wet kon niet beletten, dat men haar schuwde.

Eindelijk zou aan haar bittere eenzaamheid een eind komen, hoewel haar zorgen zouden stijgen. Het kleinkind van haar zuster werd door haar in huis opgenomen. Al de bloedverwanten van het kind waren gestorven en het kinderhuis stond voor haar open. Doch Suzanna's hart verlangde naar de kleine, om de stille eenzaamheid, die haar drukte, eenigszins te verlevendigen. De kleine Fantine kon nog maar kort alleen loopen; ze had helder blauwe oogen en een lief kopje met haar. Ze zag er aanvulliger uit dan de kleintjes in Silvin, ofschoon ze altijd gewoond had in een ongezonde streek, mijlen ver weg.

Suzanna had den langen weg geheel te voet afgelegd, om het meisje te halen, en strompelde huiswaarts, moe in al haar leden, maar met een hart, dat klopte van blijdschap.

Ware Fantine een ziekelijk, leelijk kind geweest, knorrig en schreeuwerig, dan zou men haar mogelijk ongestoord

in haar bezit hebben gelaten. Maar zij was een van die lieve, bekoorlijke schepseltjes, die ieders aandacht trekken. De Barones had haar ook reeds gezien, en o zoo gaarne had zij het van Suzanna afgenomen. Maar de wet liet dat niet toe, en de oude waschvrouw weigerde het meisje af te geven. De Barones sprak de ban uit over dat lieve, kleine wicht. En niemand vroeg het meisje een handje; niemand knikte het weeskind vriendelijk toe; niemand reikte het ooit een biscuit toe. De Barones had elken omgang met Fantine verboden. En 't was zoo, want haar wil was een wet.

Suzanna nam Fantine met zich mee naar de rivier, en zette haar neer in 't zonnetje, tusschen de bloempjes. Maar toch vreesde Suzanna onophoudelijk voor het kleintje. Nu eens voor een kat, die tusschen de struiken sloop; dan weer voor de rivier, die gereed stond haar mee te voeren, zonder hoop op behoud. Meer dan eens hoorde ze de andere vrouwen zeggen, wier kinderen veilig thuis zaten: „'t Is beter, dat het kind verdrinkt, dan als een kettersche te worden opgevoed.” En dan rolden er bittere tranen over haar wangen; dag aan dag bracht ze door in bestendige vreeze. Maar die lieve Fantine maakte alles weer goed. Als zij die teere handjes om haar hals voelde, als het kind tante een kus gaf, of haar in gebroken taal toesprak, dan kwam er een glimlach over dat gerimpelde gelaat.

Maar grooter werd de zorg, toen

November kwam, en het gras langs de rivier nat werd door den nevel, en de mist zoo laag hing in het dal. Ze nam Fantine mee, tot alle vrouwen er schande van spraken. Maar hoe kon ze het kind alleen thuis laten? Dat was een moeilijk geval voor Suzanna. In de diepe, nauwe vallei, die het hoogland van Calvados doorsnijdt met haar sombere, duistere en mufte hutten, was het sterftecijfer der kinderen, helaas! zeer hoog. Fantine was een vriendelijke engel voor haar tante, en deze schrikte terug bij de gedachte, dat dit lieve wicht door den dood aan haar kon worden ontrukkt. En toch, er lagen van Fantine's leeftijd veel meer kinderen in 't graf, dan er in het gras rondartelden. Gedurende den zomer was Fantine door de gezonde buitenlucht gegroeid, ze had zulk rozeroode wangen. Maar, wat moest ze nu beginnen?

Zou Suzanna haar nu alleen laten in de schamele, donkere hut, die ze haar eigendom noemde? Zij was iets beter dan een oude bijenkorf op den naakten grond geplaatst. Zij had, ja een deur, die zorgvuldig gesloten kon worden, opdat de schatten der oude vrouw niet gestolen zouden worden. Doch het was duidelijk, dat de kleine meid het verdrietig zou vinden zoo alleen te zijn. Ze zou erbarmelijk huilen en op den vochtigen vloer in slaap vallen. Die heldere, blauwe kijkers zouden betrekken, dat rozerood zou verbleeken. Tante zou haar wel wat opfleuren, als ze thuis kwam, haar verwarmen in haar schoot, en haar vroolijk

doen zijn. Doch, helaas! spoedig zat het kleintje lusteloos met hangend kopje bij tante; slechts nu en dan kwam er in dat matte oog een kleine flikkering, als tante wat lekkers in haar mond stopte.

Dien winter had de Barones in het dorp een bewaarplaats geopend voor kinderen, wier moeder haar brood geheel of gedeeltelijk buitenshuis verdienden. Er waren er niet meer dan een dozijn. Vroeger zorgden behulpzame burens en buurmeisjes voor die kleinen. Maar de Barones had op het spoor der grootere plaatsen een kinder-bewaarplaats geopend, overtuigd, dat deze zeer nuttig en in het belang der armere bevolking was. Na een langen tweestrijd besloot Suzanna er heen te gaan, om te vragen, of haar kleine Fantine er ook mocht komen.

Het was een mistige Novemberdag. De lange rijen hooge populieren, nog beladen met hun gelen bladerdos, verdwenen voor het oog in den dikken nevel. Alles was nat van den zwaren damp, ook de oude hut van Suzanna, niet alleen van buiten maar ook van binnen. Ze durfde geen vuur op den haard laten, als ze de deur uitging, en de kleine onbewaakt en dreutelend achterliet. Ook kon ze het niet over haar hart verkrijgen Fantine op den vochtigen vloer van het kille huis te laten zitten.

Beschroomd en met bevende hand klopte ze aan de deur der kinder-bewaarplaats. De vrouw, die met het be-

stuur en de regeling belast was, zag Suzanna donker aan. Deze fluisterde enkele woorden, en wees op Fantine.

„Neen, neen! het is verboden!” zei de vrouw.

„Verboden?” vroeg Suzanna.

„Ja, Mevrouw de Barones heeft nadrukkelijk allen omgang met ketters verboden. Het is mij tot een wet gesteld.”

„Maar Fantine is geen kettersche.”

„Is ze gedoopt in de Christelijke, in de Katholieke kerk?”

„In de Christelijke kerk, ja zeker, maar niet in de Rooms-Katholieke, wijl haar ouders Protestanten waren,” antwoordde Suzanna met een waardigheid en een droefheid, die de vrouw troffen.

„’t Is jammer, ’t is ongelukkig”— zei ze zacht, „maar ik moet mij aan de regels houden. Hier lees zelf maar. Mevrouw de Barones heeft eigenhandig geschreven: „De omgang met ketters is ten strengste verboden.”

„Vraag dan aan de Barones, of gij Fantine moogt opnemen.”

„Dat zou nergens toe dienen. Die bepaling is voor u gemaakt, uitsluitend voor u. God zij dank, er zijn geen andere ketters in Silvin.”

Suzanna droeg Fantine naar haar hut terug, en sloot ze er in, tot de avond begon te vallen. Nog nooit had ze den ban zoo gevoeld als thans. Neergedrukt naar den geest, met rheumatische pijnen in de ledematen, deed ze zuchtend haar werk. De korte Novemberdag scheen haar langer toe dan de langste zomerdag.

Daar zat Fantine te huilen in haar sombere eenzaamheid. Niemand was er om haar te troosten en te liefkoozen. Zou zij zich dan voor de Barones moeten vernederen en belijdenis doen van haar dwaling? Maar had God haar dan niet op dien weg geleid? Had God haar geen zielevrede gegeven, een vrede, dien de Roomsche-Katholieke kerk in haar haatte, en waarom men haar vervolgde?

't Is waar, Mevrouw de Barones kon dat lieve kind al het noodige verschaffen en zelfs veel aangenaams behalve dat noodige, terwijl Suzanna haast niets dan liefde kon geven.

Toch, hoe kon iemand zoo hard, zoo onbillijk zijn jegens een onschuldig, hulpbehoevend kind! Zij kon niet onvriendelijk zijn, zelfs niet tegen haar grootste vijandin. En Fantine's eenig gebrek was, dat zij behoorde tot menschen, die anders over den godsdienst dachten, dan de bewoners van Silvin. Als zij de zaak overstapte, dan zou ze oorzaak worden, dat Fantine later haar eigen ouders en hun geloof haatte; dan zou zij later één worden met die menschen, wreed en onbarmhartig, welke haar nu zoo meedoogenloos vervolgden. En toch, moest zij, zou zij Fantine maar niet overgeven?

Suzanna overdacht deze vraag herhaaldelijk, en niet het minst als ze aan de rivier in den killen adem des winters haar handen en armen in het ijskoude water stak.

Maar iederen avond, als ze thuis kwam, en bij het flikkerend vuur in den haard zat, als Fantine, op haar

schoot, van hetzelfde bord at en uit hetzelfde kopje dronk, dan kon ze nimmer nalaten die droeve vraag ontkenmend te beantwoorden.

Iemand zei eens:

„Wie de ellende van een man gezien heeft, heeft weinig gezien.”

„Wie de ellende van een vrouw zag, heeft iets gezien.”

„Maar wie de ellende van een kind ziet, ziet veel.”—

Suzanna zag dat laatste, zij was gedwongen het aan te zien. Het arme schepseltje begreep haar eigen lijden nog niet. Als ze zoo alleen in de sombere hut zat, eenzaam en verlaten, geen vuur in den haard, geen olie in de lamp, voor het raam het oude spinnewiel, dat de weinige stralen, die het lage dak doorliet, nog onderbrak, dan ontzonk haar de moed en beving beving haar. Zij kroop in het achterste hoekje van het vertrek, of bij de haardplaat, die nog warmte afstraalde. Waar zij nog niet oud en wijs genoeg was, om haar brood voor den honger en het water voor den dorst te bewaren, verkruimelde zij vaak het eerste, en stiet haar kopje om. En als na de lange, trage uren honger, dorst en koude de kleine Fantine kwelden, was er niemand om haar in haar leed te troosten. De voorbijgangers hoorden het kleintje schreeuwen, maar ze konden „het kettersche broed”, zoo ze 't noemden, niet zien. En dag aan dag herhaalde zich hetzelfde tooneel. De oude vrouw, gekweld door zielesmart en rheumathiek, strompelde naar de rivier

om daar haar werk te verrichten. Het jonge kind, gekweld door honger, dorst en schrik, kwijnde langzaam weg in het donkere, ongezonde schemerlicht van de kille hut.

Geen enkele twijfeling kwam op in de ziel van de Barones en de dorpeelingen van Silvin, of hun handelwijze billijk en rechtvaardig was. Zij meenden, dat ze naar hun overtuiging God dienden, en trouw de leer volgden der Roomsche Katholieke kerk.

Denk niet, dat hun hart wreeder was dan het onze, wanneer wij door hardvochtigheid en strengheid God meenen te dienen. Zij zeiden, dat ze Suzanna en het kind aan zichzelf overlieten. Maar wie geeft ons het recht, een ander om eenig verschil van belijdenis af te snijden van ons meelijden, van onze vriendelijke hulp, van onzen bijstand? De Joden en de Samaritanen haatten elkander met een doodelijken haat, maar juist om dien haat te be-teugelen, om in de eeuwen der toekomst het onbillijke van den haat in het licht te stellen, sprak Jezus de schoone gelijkenis uit van „den barmhartigen Samaritaan.” Die Samaritaan betrachtte zijn menschenplicht tegenover den gewonden Jood. „Ga heen en doe gij desgelijks!” Getuigde dit woord van gelijk of ongelijk?

Het was een bitter koude dag geweest in Januari. De ijskegels hingen aan de lage, ruwe dakranden. Het water der rivier scheen het bloed in Suzanna's aderen te doen stollen. Den ganschen dag was de lucht donkergrijs

geweest, de hemel was met sneeuw bevrucht. De Barones was in haar goed gesloten rijtuig uitgereden; tot over haar ooren zat ze in het warme bont; een warme stoof stond onder de zachte mat, waarop haar voeten rustten. Zij had Suzanna gezien, wasschende en spoelende in het water; zij had de wenkbrauwen gefronst bij de gedachte aan haar koppige ketterij. Suzanna zuchtte, toen zij voorbij reed.

Geen der andere waschvrouwen was dien dag komen opdagen; maar zij kon de weinige stuivers, die zij nog verdienen kon, niet missen. In een hoekje had ze een bedje gelegd voor de kleine Fantine, maar hoe kon dat onrustige schepseltje den ganschen dag blijven liggen? En wanneer ze er eens uitgekropen was, hoe kon zij zich dan, koud en moe, weer warmpjes toedekken? Suzanna zuchtte, niet voor zichzelf, hoewel haar vingers gevoelloos waren door de koude. Werktuiglijk arbeide zij voort, tot haar dagtaak volbracht was. Ze bracht de wasch thuis, toen het al donker werd.

Toen ze de deur der hut opende, staarde ze in het pikdonker. Ze riep: „Fanny”, maar het kind gaf taal noch teeken.

't Was doodstil. Met kloppend hart richtte zij zich naar den hoogen schoorsteenmantel om de lamp aan te steken. Daar zag ze het kind liggen op den killen vloer, niet ver van den dorpel, alsof het wilde kruipen zoo dicht mogelijk bij de plaats, vanwaar hare hulpe moest dagen. De teere ledematen waren verstijfd van koude, haar blauwe oogen

waren gesloten, toch, ze was niet dood, haar hartje klopte nog. Suzanna hief haar op, en drukte haar dicht tegen de borst. Terwijl ze de kamer op en neer liep, riep ze voortdurend: „Fanny! Fanny!” om haar te wekken. Brandde er nu maar een warm vuur, hing er nu maar een ijzeren pot met heet water aan den ketting! Een warm bad kan Fantine redden. Maar wat moest ze nu beginnen? Ze barstte uit in snikken en tranen, 't was verschrikkelijk om te hooren. Maar niemand hoorde; er was geen stem en geen opmerken.

„O, mijn God!” riep ze, „geef mij kracht om te vergeven. Help mij om niet te vervloeken, wie mij haten, o mijn Heiland!”

Langzamerhand begon haar kracht haar te begeven, en zij was verplicht het kind te bed te leggen. 't Was al wat warmer geworden, en haar hartje klopte reeds meer merkbaar. Suzanna haastte zich het vuur aan te maken. Zij zocht de droogste blokken op, en was er niet zuinig mee, hoe klein haar wintervoorraad ook was. Spoedig flikkerde het vlammetje, en gloeide het door het sombere vertrek. De pot met water stond ook weldra te pruttelen. Fantine kreeg een bad, en zij opende haar oogen met dien teeren geduldigen lach, dien men soms bij zieke kinderen kan opmerken. Maar zij was nog niet buiten gevaar; haar adem gorgelde nog in haar keel, ze weigerde eenig voedsel op te nemen, hoeveel suiker tante er ook in deed. Eindelijk kon de arme vrouw haar lijden niet langer aanzien. Ze wikkelde het kind warm in een

deken, en legde het in bed. Het was nu te zwak om er af te komen.

Suzanna zou de hulp der burens gaan invoeren. Een ijskoude wind blies in haar gezicht, toen ze twijfelend buiten de deur stond. Groote sneeuwvlokken warrelden neer. De grond was hard door de vorst. De dorpsjongens hadden glijbaantjes gemaakt, tot de kou hen naar huis had gedreven. Hier en daar zag ze een lichtje door de ramen, zonder gordijnen, flikkeren. Maar ze wist niet, waar ze zou aankloppen. Allen waren tegen haar. Bij haar eigen huisje kon ze de vensters zien van het kasteel, waar elke vrouw in Silvin in een ure van smart als deze, al de hulp kon vinden, die voor geld te krijgen was. Ja, als ieder ander kind zoo ernstig ziek was als Fantine, zou dan de Barones niet een bediende te paard om den dokter zenden, die wel een uur weg woonde? Suzanna had alles willen geven, dat zij bezat, om den dokter te hebben bij haar kleintje. Maar ze bezat niets, en naar de Barones durfde ze niet gaan.

Na een poosje klopte ze zachtjes aan een deur. Daar woonde een kindje even oud als Fantine, en wanneer die moeder hoorde van het lijden, zou haar hart zeker getroffen worden. Binnen lachte en zong men; doch dat verstomde bij het kloppen.

„Wie is daar?”— riep een man.

„Louis,” zei Suzanna, „mijn kleine Fanny is zoo ziek. Ik vrees, dat ze sterven zal. Wilt gij eens voor mij naar den dokter gaan? Ik ben te oud, 't is zoo ver weg, en zij kan niet alleen gelaten worden.”

„Ben jij dat, Juffrouw de ketterin?” was het antwoord. „’t Is beter voor het kind om te sterven, dan als een heidenkind opgevoed te worden. Ga naar huis en naar bed.”

Een lach volgde op die woorden. Suzanna keerde zich om en ging weg. Zij klopte aan een andere deur, maar ook hier werd ze verstooten. De avond was koud en ’t was pikdonker. ’t Was dan ook niet te verwachten, dat een Christenmensch voor een ongeloovige en ontrouwe dochter der Katholieke kerk zulk een boodschap zou gaan doen. Daarenboven Mevrouw de Barones zou zich beleedigd achten, als iemand er den moed toe had.

„Laat het kind liever sterven, dan niet in ons geloof te worden opgevoed,” zoo sprak men.

Suzanna keerde eindelijk naar huis terug, hopeloos, om Fantine te zien sterven. Het schepseltje lag stil, met wijde, open oogen, zij staarde steeds naar het vuur. Zij strekte haar armen uit naar Suzanna, die haar opnam, en bij den haard ging zitten met het stervend kind op haar schoot.

De helft van haar voorraad wierp ze op het vuur, opdat Fantine ten minste licht en warmte zou hebben bij haar sterven, al moest zij dan den ganschen winter niets meer hebben. De vlammen dansten, en speelden om de blokken, en het heldere licht drong ver door in den donkeren avond.

Zelfs het bleeke gelaat van Fanny scheen rose. Suzanna was hopeloos;

al vloekte ze haar burenen niet, vergeven kon ze hen niet.

Als Fantine weg was, wat zou ze zich dan eenzaam gevoelen.

„Zij zal mij alleen laten,” herhaalde ze voortdurend, „zij zal mij alleen achterlaten!” Doch een stem fluisterde: „Gij zijt niet alleen, want de Vader is bij u!”

Was haar Heer en Heiland zelfs niet verlaten door Zijn vrienden en betrekkingen? Was ook Hij niet gehaat in Zijn eigen dorp, waar men Hem wilde steenigen?

„Toch ben ik niet alleen,” fluisterde zij, „omdat de Vader bij mij is.”

De smartelijke uitdrukking week van haar gelaat, een sombere gelatenheid beving haar.

Langzaam sluimerde Fantine in, haar lijden was iets minder, ’t zou weldra geheel voorbij zijn. Het was voor haar verreweg het beste bij Christus te zijn.

Met betraande oogen sloeg Suzanna dat lieve gelaat gade, toen een lichte kloep op de deur haar deed opschrikken. Sinds langen, langen tijd had niemand op de deur getikt, noch iemand een voet over haar dorpel gezet.

Zij kon niet antwoorden. De klink werd opgelicht, en wie stond daar in de deur?

De pastoor.

In vroegere jaren haar vriend en raadsman, had hij in den laatsten tijd zijn hoofd voor haar omgewend. Daar stond hij, weifelend en besluiteloos. Zij wist wel, dat hij een bedaard, inschik-

kelijk mensch was, die den vrede boven alles liefhad.

Hij moest zich schikken naar de Barones, en durfde niet weerstreven. Doch lief als hij kinderen had, had hij zelfs meermalen uit zijn zak een biscuit gehaald voor Fantine. Met zijn doffe, kortzichtige oogen staarde hij naar beiden.

„Hoe gaat het met de kleine meid, Suzanna?” vroeg hij.

„Ze gaat sterven, Heerroom!” antwoordde zij zacht.

„Neen, neen!” riep hij uit, vlug vooruit tredend, en zich over het kind heenhuigend, om haar van nabij in in het witte, ingezonken gezicht te zien. Fantine lichtte haar zwakke hand op, en liet die vallen op de wang van den ouden man: een koude, krachtelooze kinderhand, die terugzank, uitgeput door inspanning. Hij boog zich op de knieën, en smeekte Gods genade in over de kleine.

Met een luiden zucht vroeg hij: „Suzanna, waarom zijt gij niet naar mij toegekomen?”

„Waarom zou ik naar u hebben moeten komen, Heerroom? Niemand wendt een blik op mij; niemand wil mij helpen, omdat ik een kettersche ben. En gij hebt ze dat onderwezen!”

„Neen, neen!” — zei hij op zachten, droeven toon. Zijn geweten beschuldigde hem.

Hij had zeer goed geweten, welken loop de dingen genomen hadden; maar hij had ze laten begaan. Om zijn rust en gemak had hij den vrede verkozen, terwijl de meest onchristelijke geest in zijn parochie heerschte.

Al was Suzanna afgedwaald van de kerk, waartoe zij behoorde, was het dan de plicht niet van den herder, om ook te zorgen voor de schapen, die van de kudde afdwalen? En als er één in een put viel, moest hij het daar dan van honger laten omkomen? Hij had haar overgegeven om vervolgd te worden, vervolgd tot den dood, voegde zijn geweten er aan toe. Een zijner leeken had er zich juist bij hem met trots op beroemd, hoe allen geweigerd hadden om den dokter te gaan halen voor Suzanna's Fantine. Een dokter zou wel niets gedaan hebben, maar om 't even, hij wenschte wel, dat er iemand om hem gegaan ware.

„Zij heeft zich doodgeknijsd,” zei Suzanna. „Mevrouw de Barones wilde haar niet toelaten in de kinder-bewaarsplaats. Ik moest haar bijna den ganschen dag alleen laten. Denk eens, Heerroom! zoo'n schepseltje alleen; niemand bij haar om een hapje brood of een teug water te geven, of haar voor het vuur te beschutten, zoodat er geen vuur branden kon. Vier dagen per week soms vijf, alleen, hongerig en koud, en de kleine meid was nog geen vier jaar oud.”

„Kunt gij het mij en de Barones en de menschen vergeven, Suzanna?” vroeg hij bekommerd. „Zoo ja, dan zijt gij beter Christin dan zij?”

Zij antwoordde niet onmiddellijk. Het gezicht van de stervende Fantine, de gedachte aan haar eigen ellende, drukten haar zwaar en bitter op het hart. Doch, zij moest vergevensgezind zijn, dat

wist zij. Maar zij kon ook geen woord zeggen, dat niet strikt waar was. Wanneer zij een antwoord op die vraag gaf, moest dat zijn als in de tegenwoordigheid des Heeren. Het was een zware tweestrijd, zwaarder dan de strijd tusschen leven en dood, bij het afgetobde schepseltje in haar armen. Eindelijk hief zij het hoofd op, en vestigde haar ingezonken oogen op het gelaat van den priester.

„Ja,” sprak ze langzaam. „Ik vergeef iedereen. Zij meenden het niet, zoo hardvochtig en wreed tegen mij te zijn. Maar zij zetten elkander op tegen mij en Fantine. Het ging evenzoo met onzen lieven Heiland. De overpriesters en de Farizeërs zetten het volk op tegen Jezus, tot het eindelijk riep: „Kruisig Hem, kruisig Hem!” Ik moet hen vergeven, gelijk Hij gedaan heeft!”

„Als dat kind maar in het leven gespaard mag blijven!” riep de pastoor op medelijdenden toon. Maar terwijl hij sprak, tilde het meisje haar kopje op en staarde met strakke, glazige oogen in Suzanna's gelaat.

„Fantine!” snikte de oude vrouw.

Het meisje glimlachte zwakjes en trachtte haar teere armpjes uit te strekken. Maar 't waren de laatste stuip-trekken van het jeugdig leven. Fantine, dat lieve, door Rome vervolgd wicht, was niet meer. Het levenlooze hoofdje viel terug op Suzanna's schoot, terwijl de glimlach van de kille lippen verdween.

„Zij laat mij zoo alleen achter!” zei Suzanna, haar gedachten uitend, zooals ze in haar eenzaamheid gewoon was.

„Maar ik ben niet alleen, want de Vader is bij mij!”

„Neen,” antwoordde de pastoor, „niet alleen, nooit meer alleen! Ik zal uw vriend zijn; ik zal goedmaken, wat ik tegenover u misdeed.”

Maar spoedig bemerkte de pastoor, dat het boven zijn macht, buiten zijn bereik stond de meedoogenlooze vervolging van de oude waschvrouw te beteugelen.

Fantine werd begraven, begraven in een hoek, een afgelegen hoek van het dorpskerkhof. Dat Protestantsche bloempje zou den Roomsch-Katholieken doodenakker ontwijden. Daarom was een plaats, waar doornen en distels groeiden, goed genoeg. En dat alles onder de hooge bescherming van Mevrouw de Barones.

Den eersten tijd scheen het, of de bureu wat vriendelijker waren voor Suzanna. Doch spoedig sloot de oude vijandschap haar weer uit van alle verkeer. De Barones was beleedigd, dat de dorpspastoor een welwillend woord in het belang van de arme Suzanna gesproken had. Waar haalde hij den moed vandaan? Stond hij niet onder haar? Was zij dan geen beschermvrouw van allen en van alles?

Neen, geen vriendelijkheid mocht bewezen worden aan een kettersche. Zij, Mevrouw de Barones, zou ongehoof, ontrouw en ongodsdienstigheid vertrappen en laten vertrappen. Haar geweten keurde elken maatregel goed. De belangen der kerk waren veiliger

in haar handen dan in die van den teeren pastoor. En deze kon zoo weinig, ja bijna niets doen voor Suzanna. Zij was alleen, verschrikkelijk bang en eenzaam, te midden van allen, die zij kende en te midden van de herinneringen aan haar gansche leven.

Op een lenteavond keerde de pastoor nog laat terug van een naburig dorp. Hij passeerde het grijze, met mos begroeide kruis, dat bij den ingang van Silvin stond. Van den hoofdweg liep er een pad naar de rivier; meermalen rustte er op de steenen treden bij dat kruis een vermoeide waschvrouw van haar zwaren arbeid. Ook nu zat daar eene. Met gebogen hoofd op den arm, geleund tegen den voet van het kruis, zat daar een vermoeide ziel op de harde treden. Hij bleef stilstaan, terwijl hij zijn hoed afnam uit eerbied voor Hem, die aan 't kruis stierf. Eenigszins nieuwsgierig keek hij naar de vrouw, die hem had zien noch hooren naderen.

„Goeden avond, vrouwtje,” zei de priester.

Nog bewoog zij zich niet. Een rilling, en niet alleen van de avondlucht, gleed langs zijn schouders. Hij boog zich om beter de zwijgende, afgetobde vrouw te kunnen opnemen, die daar in de schemering in slaap was gevallen.

Met siddering strekte hij zijn hand uit, en raakte de harde, verdroogde hand der waschvrouw. Zij was zoo koud als een steen; een ijskoude rilling liep door zijn aderen. Het half-verborgen gelaat kon hij moeilijk zien, doch hij riep: „Suzanna!”

Hij wist wel, dat daar en zoo geen andere vrouw in Silvin kon sterven.

„Suzanna! wat scheelt er aan?” vroeg hij, hoewel hij bij een antwoord van schrik zou verstomd zijn. Hij had begrepen, dat zij dood was, en hij wist, dat het goed met haar was. Maar hoe zou het met hem zijn, als hij werd opgeroepen om rekenschap af te leggen van zijn priesterschap in den dag des oordeels?

„Wat scheelt er aan, Suzanna?” vroeg hij snikkend.

De Barones en de dorpingen gevoelden geen anderen schok dan dien, welke het gevolg is van ieder plotseling sterfgeval. Zij vermoedden zelfs niet, dat het hier geen plotselinge dood was, maar een langzame, pijnlijke moord, door hen gepleegd in naam der Roomsche Katholieke kerk. Men begroef Suzanna, zooals en waar Fantine begraven was, in den hoek, waar het onkruid zoo welig tierde. Sommige kinderen zagen, hoe haastig de grond in het graf geworpen werd. Het was met de kettersche gedaan.

Silvin telde geen enkelen Protestant meer, maar alleen trouwe zonen en dochteren der moederkerk. Mevrouw de Barones dankte aan den avond van dien dag God, dat zij geen kettersche was. Zij verwachtte, dat Maria haar voor hetgeen zij had gedaan eens vriendelijk zou toelachen. Zij had, met haar geld en invloed, Suzanne en Fantine zedelijk en geestelijk den marteldood doen sterven, en dat „tot verheerlijking van God!”

- Helaas, wat is Rome wreed!

Maar, toen de dag was gedaald en de avond was gekomen, — toen alle lichten in het dorp waren gedoofd, en geen enkel geluid meer vernomen werd dan het ritselen der jonge populierbladen, en het zacht geklots der rivier in haar nauwe bedding, — sloop de pastoor uit de pastorie naast de kerk.

Hij stapte naar het kerkhof, naar het verschgedolven graf, waar Fantine en Suzanna naast elkander begraven lagen. Gedurende eenige minuten stond hij daar met ontbloot hoofd. Ernstig riep hij zich het gelaat en de gestalte voor den geest van haar, die daar in de ruwe kist en de ongewijde aarde begraven lagen. Tranen rolden langs zijn wangen. Hij knielde op het graf der vervloekten, terwijl hij een stil gebed fluisterde. Zou Suzanna het hem vergeven hebben, voor ze stierf? Hij twijfelde er niet aan. Maar daar bleef voor hem een ernstige zelfbeschuldiging over.

Hij mocht gehandeld hebben, zooals een Roomsche-Katholieke priester ambtelijk betaamde, maar in zijn Christenplicht was hij ernstig tekort geschoten. Hij had zich gebukt onder het bevel van de Barones, maar voor Jezus' woorden had hij geen ooren. De macht van het geld had getriumfeerd, de macht der liefde was onderdrukt.

Als straks de pastoor het kerkhof verlaat, hoort ge hem bij den uitgang met gevouwen handen, het oog ten hemel geslagen, biddend smeecken: „O, God! wees mij zondaar genadig!”

Suzanna had in de ziel van den pastoor het zaad des Evangelies gestrooid. De haat van Rome stak zoo schrill af bij de lijdzaamheid der Protestantsche.

In dienzelfden nacht steeg nog herhaalde malen de bede ten hemel: „O, God, wees mij zondaar genadig!”

O. a/d. IJ.

C. BROUWER.

